

Innspill til Utvalget for fremtiden fellesskole - Utdanningsforbundet Akershus

Framtiden fellesskole og fellesskap

En nasjonal fellesskole fordrer at elevene møter en skole som har lik kvalitet over hele landet, at skolen er gratis og bygger på felles læreplaner og en grunnleggende felles pedagogikk. Fellesskolen må inkludere alle elever og tilby opplæring og fellesskap til alle på det nivået de er. Den må se og ta hensyn til hele mennesket igjennom skoleløpet. Å se hele mennesket betyr å ha både faglige og sosiale ambisjoner for elevene. Fellesskolen må omfatte hele utdanningsløpet, også videregående skole. Framtidens fellesskole må sikre alle elever like muligheter til danning og utdanning.

Skolens og lærernes mandat og samfunnsoppdrag er viktig for at alle elever skal lykkes i livet og på arbeidsmarkedet. Lærerrollen omfatter i dag langt mer enn å gi god undervisning og følge opp elevenes faglige utvikling. Kontaktlærerne har et særlig ansvar for å følge opp enkeltelever og klassen som helhet, og tiden kontaktlærerne har til rådighet må økes. At alle møtes i det samme klasserommet er et godt utgangspunkt, men betyr ikke at dette fellesskapet er et faktum for alle elevene.

I dagens skole er det stort fokus på å nå målene i de ulike fagene, men det er ikke alt som teller som kan telles, og dette må komme tydeligere fram når en snakker om kvalitet i skolen. Elevene trenger også å lære utholdenhet, grunnleggende ferdigheter og demokratisk forståelse. Fellesskolen er viktig å hegne om i Norge, den har lang tradisjon i samfunnet vårt. Samtidig er det en viktig erkjennelse at fellesskolen er under press, av mange årsaker. Flere opplever at individualismen er blitt mer framtrædende og at fellesskapet kan synes å forvitte, dette må både samfunnet og skolene bidra til å bremse. Ivaretagelse av enkeltindividet versus fellesskapet er en del av dette. Nå kan det virke som individets rett kommer foran fellesskapet, men for at alle skal få en plass i fellesskapet kan ikke hver og en alltid bare ivaretas ut fra et individperspektiv. Vi trenger en fellesskole med innhold som framhever noe vi kan ha felles og som ivaretar mangfold. Elevene trenger å møte trygge voksne, en god skole og tilhørighet i fellesskapet.

Flere skoleledere sier at det er vanskelig å skaffe lærere med lærerutdanning til ledige stillinger ved skolen. Alle elever rammes når de ikke har lærere med lærerutdanning. Særlig hardt rammes barn og unge som ikke har foreldre som kan kompensere for dårlig undervisning og oppfølging på skolen. Dette truer kvaliteten i skolen, og elevenes rett til god opplæring og like muligheter. Samtidig må man se på hvilke andre yrkesgrupper som kan bistå elevene på områder lærerne ikke har kompetanse.

Voksenopplæringen (VO) er i liten grad omtalt i Fellesskoleutvalgets arbeid, noe som reiser spørsmål om VO er en del av fellesskolen. For mange voksne er voksenopplæringen den

sentrale – og ofte eneste – arenaen for grunnleggende ferdigheter, språk, samfunnskunnskap og demokratisk deltakelse, og fungerer i praksis som **fellesskolen for voksne**. Skal fellesskolens samfunnsoppdrag vurderes i et reelt 20-årsperspektiv, må også voksnes læring, inkludering og deltakelse inngå tydeligere i Fellesskoleutvalgets arbeid. Voksenopplæringen er viktig for å forebygge utenforskap og bør ha en naturlig plass i fellesskolens mandat.

Organisering og styring

De forskjellige partiene med regjeringsmakt har over flere tiår utsatt elevene og lærerne for stadige skiftninger i prioriteringer og budskap, og det synes innimellom som om det ikke er grenser for hva som er skolens ansvar.

Både lærere og skoleledere opplever begrenset tillit og myndiggjøring fra skoleeier, og plan og prosedyrekontrollstyring i økende grad begrenser det faglige og pedagogiske handlingsrommet (Talis, 2026). Mye tid går til planutvikling på skoler og i kommuner, og skolelederes rolle blir ofte å iverksette beslutninger som er tatt på et overordnet nivå også fra personer uten ledelse- eller skolefaglig kompetanse.

Sluttrapporten fra evalueringen av Kunnskapsløftet 2020 (K20) gir et viktig kunnskapsgrunnlag for det videre arbeidet. Rapporten viser at profesjonsfellesskapene formelt sett har betydelig handlingsrom og tillit i arbeidet med læreplanene. Samtidig uttrykker mange skoleledere og lærere usikkerhet om hvorvidt deres tolkninger samsvarer med læreplanens intensjoner. Når kompetansemålene i liten grad angir konkret innhold, kan det føre til store variasjoner mellom skoler og kommuner. Det reiser spørsmål om en rendyrket kompetansemålbasert læreplan i tilstrekkelig grad sikrer et likeverdig opplæringstilbud. Dette kan føre til en kultur der det å gjøre ting rett blir viktigere enn å gjøre de rette tingene.

Dagens læreplan består av overordnet del, tverrfaglige tema, læreplaner for fag, kjerneelementer og kompetansemål i hvert fag og fag og timefordeling. Den har en bred tilnærming til læring og dannelse. Vi ser likevel at kompetansemålene tillegges størst vekt, og særlig basisfagene norsk, engelsk og matematikk. Hva elevene skal lære i disse fagene er viktig, men må ikke gå på bekostning av skolens brede samfunnsmandat og ansvaret for å danne og utdanne hele mennesket. I arbeidet med fremtidens fellesskole er det ikke nødvendigvis behov for en stor omveltning av dagens læreplaner, men endringer må ta utgangspunkt i skolens samfunnsmandat og lærernes autonomi.

Det er svært viktig at framtidige læreplanendringer har et bredt politisk flertall bak seg. Dette vil føre til at lærerne opplever at endringene bidrar til stabilitet og forutsigbarhet, samt sikrer læreplaner som får tid til å bli godt implementert og virke etter intensjonen før det iverksettes nye reformer.

Teoretiseringen av skolen har fått for stort omfang. Grunnskolen bør være mer praktisk enn den er i dag, det innebærer en gjenreise av de praktiske og estetiske fagene, og også en mer praktisk tilnærming i fag som ofte oppleves som teoritunge. Skolen må gi elevene mulighet til å bruke hender, hode og kropp i koordinasjon. Lærere trenger både kompetanse og tid til å gjøre skoledagen mer praktisk, og skolene må ha rom, verksteder og utstyr for å legge til rette for en

mer praktisk skole. Læremiddel- og utstyrssituasjonen i skolen må styrkes, skal det være et mål at elevene møter en praktisk skolehverdag så må vi som samfunn være villig til å prioritere det. Også i fremtidens fellesskole vil det være enkelte elever som har behov for spesialskoler, avdelinger og/eller klasser. Vi mener likevel at det må være en ambisjon om å beholde flest mulig av elevene i fellesskole, fordi dette er et gode for alle elevene. En mer praktisk skole vil kunne være med på å beholde flere elever i fellesskolen, men det vil uten tvil kreve mer ressurser enn det skolene har tilgjengelig pr i dag.

Elevenes hverdag må sees mer i sammenheng, helhet bør vektlegges. Fysiske og mentale utfordringer må balanseres, og timeplanen bør bestemmes av dette i større grad enn snevre fagdisipliner. New public management -teorier om at man kan teste og måle hva som gir læring hverken kan eller skal styre norsk skole. Dette fokuset har vært negativt for tilliten til skolen som fellesskap og læreren som fagperson. Det har gitt mindre handlingsrom til skjønn og har bidratt til en målforskyvning i skolen

Faktakunnskap bør fortsatt ha en viktig plass i skolen, men drøfting og refleksjon kan innføres i et noe saktere tempo. Også videregående skole og høyere utdanning har ansvar for å gi elevene/studentene slik kompetanse.

I framtidens fellesskole må skolene og lærerne få det nødvendige handlingsrommet og mulighet til å ta egne avgjørelser ut fra det samfunnsmandatet skolen er satt til å forvalte. Det er viktig med ro for å skape en fellesskole i framtiden som tar vare på elevene og gir dem muligheter og kompetanse slik at de mestrer livet.

Økonomiske rammevilkår for å skape en god fellesskole

Hvis de økonomiske rammevilkårene blir veldig ulik fra kommune til kommune og fra skole til skole, vil målet om en fellesskole der alle elever får likeverdige muligheter uansett hvor du bor, være urealistisk. Allerede nå ser vi at knapphet på ressurser i kommunene utfordrer skolens muligheter til å tilby elevene god og likeverdig utdanning.

Minstenorm for lærertetthet er ment å skulle sikre tilstrekkelig lærertetthet på den enkelte skole og dermed et forsvarlig opplæringstilbud, uavhengig av hvor i landet elevene bor.

Kommunekommisjonen har foreslått å skrote minstenormen. Flere av de politiske partiene forsøker å svare ut kommunene rop om mer fleksibilitet for å kunne bruke pengene der de vil, med å vurdere endring i minstenormer i stedet for å ansvarliggjøre lokale politikere. En fjerning eller en endring av minstenormen vil gi kommunene større handlingsrom til selv å definere hva som er forsvarlig bemanning i skolene, og åpner samtidig for at skolene kan bli utsatt for innsparingsgrep. Uten minstenormen vil kvaliteten på opplæringen i større grad bli et resultat av lokale prioriteringer og økonomiske rammer, noe som vil kunne forsterke forskjeller mellom kommuner og skoler. Slike forskjeller vil bryte ned fellesskapet og bane vei for private og kommersielle aktører i utdanningssektoren. Fellesskapet er en forutsetning for et stabilt, fungerende samfunn og en forutsigbar velferdsstat.

En forutsigbar og bindende minstenorm er helt avgjørende for å opprettholde fellesskolen som et nasjonalt prosjekt. Det er viktig at det finnes sentrale bestemmelser som sikrer likeverdige tilbud på hver enkelt skole. Minstenorm for lærertetthet må bestå og forbedres, og det må

vurderes kombinert med et klassesdelingstall. I det perspektivet må man også vurdere om en framtidig fellesskole fordrer felles eier.

God ledelse med tid til faglig og pedagogisk ledelse er viktig, det er derfor viktig at skolelederne har nok tid til dette arbeidet og at man sikrer skolene ressurser nok både til faglig ledelse, samt merkantile oppgaver.

En ny innretning av barns skolestart

Utdanningsforbundet Akershus støtter innspillet som er sendt fra Utdanningsforbundet sentralt og de prinsippene som ligger til grunn for endring av organisering og innhold for det som nå er 1.klasse. Da seksåringen kom inn i skolen, var intensjonen å kombinere det beste fra barnehage og skole. Evalueringen av seksårsreformen viser at slik har det ikke gått. Dagens læreplan gir et visst handlingsrom for å trekke elevenes første skoleår i denne retningen, og dette skjer i noen kommuner og på flere skoler. En slik praksis er likevel i for stor grad avhengig av at skoleeier, skoleledelse og lærere ser viktigheten av det. For å sikre at alle fem- og seksåringer møter en mer helhetlig og utviklingstilpasset skoledag er det behov for en nasjonal endring.

Det første året har stor betydning for elevenes videre motivasjon, trivsel og læring. En omlegging av dette året vil derfor få positive konsekvenser for elevenes videre skolegang.

At det første året foreslås som et forberedende skoleår kan også få positive ringvirkninger for barnehagen. Mange barnehager opplever i dag et press knyttet til å gjøre barna «skoleklare», og barnehagen kan dermed også konsentrere seg om sitt viktigste oppdrag som er gitt gjennom rammeplanen.

Å starte for tidlig med læring som oppleves som lite meningsfylt for barnet, kan hemme snarere enn fremme læring og utvikling. For tidlig spesialisering kan også gi svakere resultater på lengre sikt (Per Brodal og Charlotte Lunde, «Lek og læring i et nevroperspektiv»).

Samtidig som vi jobber for et alternativt år for de yngste elevene, er det viktig at vi samtidig jobber videre med å gjøre også de videre årene mer praktisk og med mer lek, slik at elevenes lærelyst og motivasjon ivaretas gjennom hele skoleløpet.

Med vennlig hilsen

Gro Iren Abrahamsen
Fylkesleder, Utdanningsforbundet
Akershus